

מאכלים החייבים בסוכה

אסף יחיאל

טעם חיוב אכילה בסוכה וסוג האכילה החייבת בסוכה

המשנה בסוכה בדף כח (ע"ב): כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי. וכו'. גמרא: תנו רבנן: כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי. כיצד? היו לו כלים נאים - מעלן לסוכה, מצעות נאות - מעלן לסוכה. אוכל ושותה ומטייל בסוכה. מנא הני מילי? דתנו רבנן: "תשבר" (ויקרא כג מג) כעין תדורו. מכאן אמרו: כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע וביתו עראי... ומשנן בסוכה. ע"כ. ומדברי הגמרא יוצא שהטעם של החיוב לאכול בסוכה הוא משום שהתורה צוותה אותנו לצאת מביתנו וללכת לבית עראי, כלומר לסוכה. וכן היא צוותה אותנו שאת כל המעשים שהיינו רגילים לעשות בביתנו עלינו לעשותם בסוכה.

סוג האכילה החייבת בסוכה

ויצא מדברי הגמרא שהעניין של אכילה בסוכה הוא משום שצריך לעשות בסוכה את הדברים שרגילים לעשות בבית. וכך יוצא מדברי הריטב"א (סוכה כה ע"א ד"ה אוכלין ושותין) זה לשונו: "שכן אדם אוכל אכילת עראי חוץ לביתו". ולכן נראה שההגדרה של אכילה החייבת בסוכה היא כל אכילה שדרך האדם לעשותה בבית ולא בדרך וכיוצא בה. כלומר, יכול להיות שאדם יבחר לאכול פרוסת לחם בדרכו לעבודה וכדומה, אך ברור הדבר שאין דרך לאכול לחם כך אלא כסעודה בבית. המשנה בדף כה (ע"א) כתבה כך: "אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה". הרא"ה כתב על זה כך (סוכה כה ע"א): "דאכילת עראי לא שמה אכילה", וכך כתב הר"ן (דפי הר"ן יא ע"א): 'לא חשיבא ולא היא כעין תדורו'. וכך כתב המאירי (בית הבחירה סוכה כו ע"א): 'לא חשובה אכילה. ומזה יוצא שחלק מההגדרה של אכילת עראי זה אכילה שבהגדרה שלה שהיא לא חשובה, ואכילה חשובה היא אכילה שנועדה להשביע את האדם אף אם היא תחליף לסעודה. וזה מתבאר מדברי אב"י שיובאו להלן, שאמר לרב יוסף "והא זימנין סגיאיין סגי ליה לאיניש בהכי, והוה ליה סעודת קבע!" כלומר פעמים ומספיקה לאדם אכילה כזו ונחשבת לו לסעודת קבע. שמזה נראה לדייק שגם אכילה שאינה סעודה ממש אלא היא תחליף לסעודה ולא רק השקטה של הרעב אינה מוגדרת אכילת קבע. ואב"י ממשיך ואומר לרב יוסף מהי האכילה שאינה אכילת קבע: אמר אב"י כדטעים בר בי רב ועייל לכלה (-כמו הכמות שאוכל

התלמיד כשהוא ממהר ללכת לשורת התלמידים בבית המדרש כדי לשמוע את דרשת הרב). הדיון בדברי רב יוסף ואביו מובאים להלן באורך.
הדברים שכתבתי כאן הם הקדמת בסיס וסידור הדברים לכל הסוגיות העוסקות בחיוב אכילה בסוכה המובאות להלן. [ובהמשך בעז"ה יתבארו גדרים, דינים וסיוגים נוספים] (ולכן אין לקחת מהדברים כאן להלכה כי אם אחר עיון בשאר ההגדרות שיובאו להלן)].

אכילת עראי

במשנה בסוכה בדף כה (ע"א) כתוב כך: אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה. ע"כ. ובגמרא (כו ע"א): וכמה אכילת עראי? - אמר רב יוסף: תרתי או תלת ביעי (יש גורסים: בציעי, כלומר אכילות, נגיסות!). אמר ליה אביו: והא זימנין סגיאיין סגי ליה לאיניש בהכי, והוה ליה סעודת קבע! אלא אמר אביו: כדטעים בר בי רב ועייל לכלה (כמו הכמות שאוכל התלמיד כשהוא ממהר ללכת לשורת התלמידים בבית המדרש). ע"כ. [הגמרא לא אומרת את איזה מאכל מדובר שהוא חייב בסוכה, ולכן נקודת המוצא היא שכל מאכל חייב בסוכה, אלא אם כן יובהר אחרת].

ובמשנה הבאה (כו ע"ב) כתוב כך: מתניתין: מעשה והביאו לו לרבן יוחנן בן זכאי לטעום את התבשיל, ולרבן גמליאל שני כותבות ודלי של מים, ואמרו: העלום לסוכה. וכשנתנו לו לרבי צדוק אוכל פחות מכביצה, נטלו במפה ואכלו חוץ לסוכה, ולא בירך אחריו². **גמרא**: ...הא כביצה - בעי סוכה, לימא תיהוי תיובתיה דרב יוסף ואביו! דילמא: פחות מכביצה - נטילה וברכה לא בעי, הא כביצה - בעי נטילה וברכה. ע"כ.

ראשונים הסוברים שאכילת עראי היא כביצה ומטה

כלומר הגמרא מדייקת ממה שהמשנה אמרה על רבי צדוק שאכל פחות מכביצה, שיותר מכביצה אסור לאכול חוץ לסוכה, ואם כך יוצא קושיה על רב יוסף ואביו. דוחה שאולי מה שהמשנה באה לומר זה לא לעניין סוכה, אלא לעניין נטילת ידים וברכת המזון. ולכאורה יוצא שאין להקשות עליהם מהמעשה של רבי צדוק. **והמעין** יחזה שבגמרא במסכת יומא (עט ע"א-ב) הגמרא מביאה את הדיון

1. ראה להלן את ההבדל בתוצאות בין הגירסאות.

2. הגמרא מבארת שהמשנה הביאה את שני המעשים הללו עם התנאים שהחמירו ועם רבי צדוק שהלך לפי עיקר הדיון כדי להראות שמי שרוצה יכול להחמיר, ומי שלא רוצה, יכול שלא להחמיר גם אם הוא גדול בתורה.

במעשה של רבי צדוק ומסיקה ממנו שכביצה חייב בסוכה. ואם כן, אפשר לומר שיש סתירה בין הסוגיות, ונראה שכך למדו כל הראשונים שסוברים שאכילת עראי היא כביצה. **כך פסקו התוספות** (סוכה כו ע"א ד"ה תרת"י), **כך פסק רש"י** (סוכה כז ע"א ד"ה ואב"י, וכן כתבו תלמידיו בסידורו בסימן רסג), **וכן הרא"ש** (סוכה פרק ב ס' יג), **וכן בנו הטור** (אורח חיים סימן תרלט), **וכן הריטב"א** (סוכה כו ע"א ד"ה אוכלין), **וכן המאירי** (בית הבחירה סוכה כו ע"א ד"ה אמר המאירי אוכלין), **וכן הרי"ז** (סוכה פרק ב הל' ח), **וכן הר"ן** (על הרי"ף, סוכה יא ע"א ד"ה אוכלין), **וכן רבינו ירוחם** (תולדות אדם וחוה נתיב ח חלק ב דף נז טור ג). **וכך מובן בתשב"ץ קטן** (סי' קמד). **וכן האוהל מועד** (שער סוכה ולולב דרך א). והמחפש ימצא עוד ראשונים שפסקו כך. **וכן נראה שפסקו באחרונים להלכה**, כך **פסק השולחן ערוך** (סי' תרלט סע' ב), **וכן פסק המשנה ברורה** (בביאור הלכה על השולחן ערוך הנ"ל). **וכן פסק מרן הרב עובדיה בחזון עובדיה** (סוכות דיני הישיבה בסוכה הלכה יב, עמוד קלב). **וכן פסק הילקוט יוסף** (דיני ישיבה בסוכה הל' יד, עמוד תרפב). **וכן פסק הרב אליעזר מלמד** (פניני הלכה סוכות עמוד 67-68).

ראשונים הסוברים שאכילת עראי היא פחות מכביצה

אולם ישנם ראשונים שסוברים שאכילת עראי היא פחותה מכביצה, וכביצה בכלל אכילת קבע. וזה קשה, שהרי הגמרא בסוכה מוכח להפך כמו שכתבתי (לעיל בסמוך). ונראה שגרסו במסכת סוכה בדף כו ע"א) "לימא תיהוי תיובתיה דרב יוסף" ולא גרסו "אב"י" (ראה שהבאתי לעיל בסמוך את כל דברי הגמרא), וכך יוצא שבמסכת סוכה נראה שאב"י סובר שאכילת עראי היא פחות מכביצה, שהרי אם היה אומר שאכילת עראי היא יותר מכביצה היה לגמרא להקשות את הקושיא שהקשתה על רב יוסף גם על אב"י. אם כך נראה שלשיטתם אין סתירה כלל בין הגמרא בסוכה לגמרא ביומא (עט סוף ע"א ותחילת ע"ב) שהיא הניחה שכביצה צריכה סוכה. וזה לשונה: וכשנתנו לו לרבי צדוק אוכל פחות מכביצה, נטלו במפה, ואכלו חוץ לסוכה, ולא בירך אחריו, הא כביצה בעי סוכה. ע"כ. הראשונים שסוברים כך הם האגודה (סוכה פרק ב ס' יח). וספר הנייר בסימן יג³. וכן כתב במחזור ויטרי (סי' שנח). וכן פסקו הסמ"ג (עשין סי' מג) הסמ"ק (מצוה צג).

3. ספר הנייר הינו קובץ של פסקי דינים והלכות מאת גאונים קדמונים ובעלי התוספות, מאת מחבר לא ידוע שחי בסוף תקופת בעלי התוספות בצרפת. כולל ארבעים וארבעה סימנים בעיקר בהלכות המועדים, איסור והיתר, אישות ועוד. כונה כבר על ידי ראשונים בשם 'ספר הנייר' (פאפייר), ובזמנו. היה נפוץ בעיקר בצרפת.

ביאור דברי אביי ודעת הרמב"ם והרי"ד

ראשית אקדים ויש ללמוד מהגמרא בדף כו (ע"ב) שמה שאמר אביי כדטעים בר בי רב ועייל לכלה שכמות זו אינה יכולה להיות פחות כביצה מפני שאם היא פחותה מכביצה לא היה תיובתא על אביי. אומנם לא ברור מה המקסימום של הכמות שעליה מדבר אביי.

לעניות דעתי הטעם שאביי לא אמר כמות מסויימת, אלא נתן דוגמא "כדטעים בר..." הוא משום שאמר את דבריו אגב דחיית דברי רב יוסף, שאמר לו שלפעמים אכילה בכמות שנתן מספיקה לאנשים ומהוה להם סעודת קבע. ולכן הביא דוגמא של משהוא שאוכל אכילת עראי.

יש לדון מהי הטעימה המדוברת. זה לשון אביי: כדטעים בר בי רב ועייל לכלה. נמשיך להגדיר את טווח הספק. וממחלוקתם של רב יוסף ואביי אפשר להבין יותר על איזה כמות מדובר. **אם נגרוס** בציעי (אכילות, נגיסות) נוכל להגדיר יותר את השיעור שעליו דיבר אביי, שהרי אם אביי אומר שאכילת עראי אינה שתי אכילות, מוכרח לומר שלאביי אכילה אחת הינה אכילת עראי, וידוע לנו ממסכת יומא (פ ע"א)⁴ שכמות שבית הבליעה יכול להחזיק זה כביצה, ואם כן הגדר של אכילת עראי לאביי הוא כביצה⁵. **ואם נגרוס** שרב יוסף אמר שאכילת עראי היא אכילת שתיים שלוש "ביעי" (ביצים), ואביי עונה לו שלפעמים אנשים מסתפקים בזה כאכילת קבע, ולכן נתן גדר שונה, ברור שהגדר שאביי נתן הוא לא שתי ביצים, שהרי זה מה שאמר רב יוסף אלא פחות, ולא ברור כמה פחות⁶.

הרמב"ם כתב כך (סוכה פ"ו ה"ו): "ואסור לאכול סעודה חוץ לסוכה כל שבעה אלא אם כן אכל אכילת עראי כביצה או פחות או יתר מעט". ע"כ. וזה מסתדר עם הגירסא "ביעי" על פי ההסבר שכתבתי. אולם אפשר לומר שהרמב"ם לא נצרך לדיוק שכתבתי, אלא הבין שהגמרא לא נתנה גדר מדוייק של אכילה. וכן נראה

4. ז"ל הגמרא: רבי אבהו דידיה אמר: מכל האכל אשר יאכל - אוכל שאתה אוכלו בבת אחת, ושיערו חכמים: אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת. ע"כ.
5. ונראה שרבינו חננאל (סוכה סוכה כו ע"א) גרס "בציעי" וכן נראה שכך גרס רש"י (סוכה כו ע"א). **התוספות** (סוכה כו ע"א ד"ה תרת"י) ציינו את העניין של שתי הגירסאות ואמרו שהתוצאה לפי שתי הגירסאות עולות בקנה אחד. אולם לעניות דעתי יש הבדל כמו שאסביר.
6. יש לצמצם את הגדר העולה מכאן עוד שהרי לא מסתבר שרב יוסף אמר שתי ביצים זו אכילת עראי, ואביי אומר לו שזה לא נכון אלא כמעט שתי ביצים, אלא נראה יותר לומר שמה שיכול להיות שאביי אמר זה בטווח בין כביצה לביצה וחצי (ולעניות דעתי נראה שיכול להיות שזו סברת הרמב"ם שאמר שאפשר לאכול חוץ לסוכה ביצה או קצת יותר).

ברי"ד שכתב: פיס'. אוכלין אכילת עריי חוץ לסוכה. וכמה אכילת עריי אמר רב יוסף תרתי תלת בעיי, אמר ליה אביי והא זמנין סגיאין דסגי ליה בהכי והויא לה סעודת קבע, אלא אמר אביי כדטעים בר בי רב ועייל לכלה. פירוש שהוא קרוב לביצה אחת. ע"כ. ותלמידו רבינו צדקיהו הרופא כתב לשון דומה ללשונו (שיבולי הלקט סדר חג הסוכות סי' שמד), וכן כתב בלשון זו האגור (הלכות סוכה תתקעח). וכן נראה ברי"ץ גיאת (הלכות סוכה עמוד קיט) שכתב: וכמה אכילת עראי כד טעים בר בי רב ועייל לכלה והיינו יותר מכביצה. ע"כ.

ולעניין הלכה נראה שאכילת עראי היא עד כביצה, ואכילת קבע היא מעל כביצה. משום שנראה שדעה זו מקובלת יותר בראשונים וכן פסקו אותה האחרונים להלכה. ויש לדון האם גדר זה של אכילת עראי הינו רק לפת או גם לשאר המאכלים החייבים בסוכה. וראה להלן בסמוך דיון בזה. והמחמיר שלא לאכול כלום חוץ לסוכה ואפילו אכילת עראי כמו רבן גמליאל, שלמרות שהיה מותר לאכול את הכותבות (תמרים) ולשתות את מים חוץ לסוכה ביקש לאכול ולשתות בסוכה, הרי זה משובח. ומכל מקום אף תלמיד חכם יכול לנהוג בזה כעיקר הדין בשופי כמו ר' צדוק שעשה כעיקר הדין.

פטור פירות מסוכה

הגמרא ביומא בסוף דף פח ע"ב מתחילה דיון ארוך של בירור מה שיעור ככותבת הגסה (תמר גדול). בדף פט ע"א מביאה את הגמרא בסוכה שהבאתי לעיל (בעמ' *** תחת הכותרת "אכילת עראי" בד"ה ובמשנה הבאה) "מעשה והביאו לו לרבן גמליאל וכו'" וניסתה להוכיח ממנו מהו שיעור ככותבת, ושם רבא אמר שפירות אינם חייבים בסוכה. [מקשה הגמרא על רבא] מיתבי, אמר רבי: כשהיינו לומדים תורה אצל רבי אלעזר בן שמוע הביאו לפנינו תאנים וענבים, ואכלנום אכילת עראי חוץ לסוכה. אכילת עראי - אין, אכילת קבע - לא! - אימא: אכלנום כאכילת עראי חוץ לסוכה. איבעית אימא: אכלנום אכילת קבע, ואכלנו פת אכילת עראי בהדיהו חוץ לסוכה. [הגמרא מנסה להביא ראיה לרבא] לימא מסייע ליה: לפיכך אם השלים במיני תרגימא - יצא. ואי סלקא דעתך פירי בעו סוכה - ליתני פירות! - מאי מיני תרגימא - פירות. ואיבעית אימא: באתרא דלא שכיחי פירי. ע"כ.

ראשונים הסוברים שפירות פטורים מסוכה

יש לשים לב שישוּב הקושיא מדברי רבי על רבא הוא ישוב דחוק. ומכל מקום מצאנו הרבה פעמים שהגמרא דוחקת ברייתות ומשניות כדי לישב את דברי

האמוראים והלכה כמותם⁷. **ועוד יש לשים לב** דרבא אמר את דבריו כהלכה פסוקה – שמותר לאכול פירות חוץ לסוכה אפילו באכילת קבע, ולא אמר את דבריו רק לישב את דברי רב יהודה. ובאמת נראה שרוב הראשונים פסקו את רבא להלכה. כך פסק **הרמב"ם** (סוכה פ"ו ה"ו), ובנו בשו"ת **ברכת אברהם** (הל' שופר סוכה ולולב פרק ו, שו"ת ברכת אברהם סי' ל), וכך פסקו **תלמידי רש"י** (סידור רש"י סי' רסג), כך פסקו **התוספות** (סוכה כו ע"א ד"ה תרתי או) תלת), וכן פסק **הרז"ה** (המאור הקטן סוכה דפי הרי"ף דף יב ע"א). **והרא"ה** (סוכה כז ע"א). וספר **לקט יושר** (חלק א או"ח) עמוד קמב ענין ה) וכן פסק **השולחן ערוך** (סי' תרל"ט סע' ב) **והמגן אברהם** (סי' תרלט ס"ק ו). **וכן פסקו כל הראשונים** שהבאתי בהמשך בדין "חייב מיני תרגימא בסוכה".

הרמב"ן סובר שפירות חייבים בסוכה

אולם **הרמב"ן במלחמות ה'** (סוכה דפי הרי"ף דף יב ע"א) השיג על הרז"ה, והסביר **שהרי"ף** סובר שפירות חייבים בסוכה. ונימק את דבריו ואמר שרבא לא אמר את דבריו (שפירות פטורים מסוכה) כהלכה פסוקה מצד עצמם, אלא כניסיון לתרץ את הקושיה, ומכיוון שכל הסוגיא שבה אמר רבא את דבריו היא סוגיא דחוויה, לכן אין הלכה כמותה. וכך הסביר **הריטב"א** בדעת הרי"ף (סוכה כו ע"א). **וראה** שהרא"ש העיד על רבו **רבי מאיר מרוטנבורק** (מהר"ם) שהיה חושש למי שאמר בגמרא ביומא שפירות חייבים בסוכה ולכן לא אכל פירות חוץ לסוכה.

טעם היתר אכילת פירות חוץ לסוכה

טעם היתר אכילת פירות חוץ לסוכה הוא משום שזה דבר שאין דרך לאוכלו כסעודה, אלא כטעימה בעלמא (כגון אכילת פירות אחר הסעודה, או סתם באמצע היום כדי לטעום משהו). **ועל** אף שלפעמים אוכלים פירות כתחליף לסעודה עדין לא נחשב הדבר לסעודה מפני שברור שזה רק בגדר תחליף מחמת אילוץ ולא כדבר לכתחילאי. **ומפני** שהעולם אינו נוהג לאוכלם כסעודה, גם אם אדם יחליט שהוא עושה סעודה על פירות הוא לא יתחייב לאכול בסוכה כי בטלה דעתו אצל כל

7. וזאת משום שכאשר יש מימרא של אמורא גדול ונראה ברור שהיא נכונה, ובא משהו ואומר ברייתא שסותרת את דברי אותו אמורא, הגמרא מעדיפה את המימרא משום שהיא יציבה וברורה ונאמרה על ידי משהו גדול שסביר להניח שדבריו נכונים, אולם אין הכריח שהברייתא שהובאה כנגדו מדויקת, משום שיכול להיות שנפלו בה שיבושים תוך כדי שהעבירו אותה מאדם לשני לשלישי.

אדם (ואמת כי אם ציבור גדול יחליט שהוא חי בדרך הבריאות וכל אכילתם לא תהיה משום דבר אלא פירות וירקות חיים, יתכן שגדר זה ישתנה, שכן להם יש דרך לאכול פירות כסעודה).
ולעניין הלכה, לעניות דעתי נראים דברי החולקים על הרמב"ן כמו שהסברתי לעיל, שהרי נראה בבירור שרבא אמר את דבריו כהלכה פסוקה בלי קשר לסוגיא הזו. וכן נראה שהבינו כל הראשונים שפסקו אותו להלכה (ראה בהערה את דברי הריטב"א על זה⁸). ולכן פירות פטורים מסוכה גם אם קובע עליהם סעודה.

דין תבשילים, תיבולים, ממתקים ושאר דברים [מיני תרגימא]

במשנה בסוכה (כז ע"א) ר' אליעזר חולק על חכמים ואומר שמי שלא אכל סעודה ביום טוב ראשון צריך להשלים ביום טוב אחרון של חג (שמיני עצרת). וחכמים סוברים שאינו יכול להשלימה. הגמרא דנה בדברי ר' אליעזר ואומרת שאם ישלים בפת לא יהיה ניכר שכעת משלים סעודה של יום טוב הראשון, אלא נראה כאילו אוכל סעודת יום טוב רגילה, ולכן אומרת שצריך להשלים סעודה זו עם מיני תרגימא. בגמרא ביומא (עט ע"ב) מביאים שם את הדין הזה ומניחה שמיני תרגימא הם דברים שחייבים בסוכה.

ולא ברור מה פירוש המושג "מיני תרגימא", ולהלן נדון בהרחבה.
ראשית אקדים שלמושג זה ישנם הרבה הסברים ובכל מקום יש משמעות משלו, ולכן כדי להביא מה זה מיני תרגימא יש לנו ללכת אל הראשונים שפירשו זאת דווקא על סוגייתנו. **אנו** שסוברים שדברי רבא (שפירות פטורים מסוכה) נפסקו להלכה כמו שהוכחתי לעיל (בסמוך בעמוד *** תחת הכותרת: פטור פירות מסוכה), ולכן לא יכול להיות "מיני תרגימא" לעניין סוכה הם פירות.

ראשונים הסוברים שמיני תרגימא היינו בשר דגים ומיני ליפתן
רש"י בסוכה (כז ע"א) כתב כך: **במיני תרגימא** - לאחר שסילק⁹ יביאו פרפראות ומעדנים לפניו, כגון פירות וכסנין וקפלוטות מבושלות. עכ"ל. **אולם** הסבר זה קשה משום שבגמרא ביומא (עט ע"א) רבא אמר שפירות פטורים מסוכה, ועוד נאמר שם שתרגימא חייבת בסוכה, ואם כן אין להסביר שתרגימא היינו פירות. ובאמת

8. ז"ל: ומורי נטריה רחמנא ופרקי (ישמרהו האל ויפדה אותו) אמר בשם רבותיו דאע"ג דרבא פריק הכא פירוקא לפום אוקמתא דיליה, לישנא דיליה יוכיח דלאו בדרך דחויא אמר הכי אלא דהכי קים ליה דפירי לא בעו סוכה, והיינו דקאמר התם משום דפירי ניהו ופירי לא בעו סוכה, וכיון שכן הלכתא כרבא דהוא בתרא, כל שכן דלא אשכח מאן דפליג עליה.
 9. כוונתו לאחר שסילק את השולחן, כלומר אחר שסיים את הסעודה.

שכאן ביומא רש"י הסביר אחרת: תרגימא - ליפתן¹⁰. ע"כ. וראה **שתוספות** (סוכה כז ע"א ד"ה במיני תרגימא) העירו כך¹¹. ונראה לעניות דעתי שהסבר זה עיקר, משום שדרכו של רש"י להסביר כל סוגיה בפני עצמה אף אם הסברו סותר סוגיה אחרת. ודוק. ואכמ"ל. ועוד, האיר את עיני הרב **ישורון ורנר** שהמדקדק ברש"י בשתי הסוגיות יראה שרש"י מסביר את שתי הסוגיות כחולקות. ודו"ק.

וראיתי עוד רבים מהראשונים שסוברים שתבשילים וכל שאר הדברים חוץ מפירות חייבים בסוכה. כך סובר **התוספות הנ"ל** (סוכה כז ע"א ד"ה במיני תרגימא), וזה לשונם: ומיני תרגימא הוּו כגון בשר ודגים ושאר דברים שמלפתין בהן את הפת. ע"כ. וכן כתב **הרא"ה** (סוכה כז ע"א). וכן כתב **הריטב"א** (סוכה כז ע"א). וכן כתב **המאירי** (בית הבחירה סוכה כז ע"א [וכן בדף כו ע"ב]), וזה לשונו: מיני תרגימא כלומר פרפראות ומעדנים. ע"כ. וכתבו כך עוד ראשונים¹². ונראה שהסברה איתם שהרי בגמרא כתוב על פירות שהם פטורים מסוכה ולא כתוב על דאר דברים. ומסברא נראה לכלול באיסור אכילה חוץ לסוכה על דבר שדרך לאוכלו כסעודה, או כל דבר שנלווה לסעודה. ונראה שיש לפטור מסוכה כל דבר שדרך לאוכלו בסתם לטעימה או להשקיט את הרעב. לכן כתבה הגמרא שפירות אינן חייבים בסוכה, שהרי פירות דרך לאוכלם בסתם לטעימה או להשקיט את הרעב.

10. כלומר דבר שמלפתים בו את הפת. ולענ"ד יש להסביר בקל וחומר ששאר מיני תבשילים לדעת רש"י יהיו חייבים בסוכה.

11. וכן **הרא"ש** בתוספותיו העיר כך (סוכה כז ע"א). **והמאירי** (בית הבחירה סוכה כז ע"א) תירץ אחרת: ומה שהזכירו גדולי הרבנים בזו פירות פירושן בצירוף כסנין ופרפראות שמביא לאחר סלוק סעודה. ע"כ.

12. וכן כתב **התשב"ץ** קטן (סי קמד). **והאור זרוע** (ח"ב הל' סוכה ס' שא). **ורבי אברהם מן ההר** (מהד' בלוי, סוכה פרק ב - הישן תחת המיטה, המתחיל בדף כ ע"ב). **ורבינו מנוח** (ספר המנוחה הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ו הל' ו). **וריא"ז** (סוכה פרק ב אות ח) ורבינו **פרץ** (סמ"ק, הגהות רבינו פרץ מצוה צג הגה סב). **והאורחות חיים** (ח"א הלכות סוכה), בשם ר"י מקורביל שהוא בעל הסמ"ק, וכן כתב **הכלבו** (ס' עא) משמו (רבי ומורי הרב רועי אמר שנראה שהכלבו והאורחות חיים הם אותו הספר בשתי מהדורות שונות), אולם המעייין יראה שהסמ"ק לא כתב זאת, והלשון שהביאו היא לשונו של רבינו פרץ. וכן סובר **רבינו יהונתן מלונגיל** (לפי דפי הר"ף, סוכה משניות דף יב ע"ב). אולם כתב שמיני תרגימא פטורים מסוכה, וצריך עיון, שהרי הגמרא ביומא משמע בבירור שמיני תרגימא חייבים, וכן דעת כל הראשונים שהבאתי כאן בדיון מה זה מיני תרגימא.

בירור דעת הרמב"ם

ויש לדון מה דעת הרמב"ם. וכתב בהלכות סוכה (פ"ו ה"ו) כך: אוכלין ושותין וישנין בסוכה כל שבעה בין ביום בין בלילה, ואסור לאכול סעודה חוץ לסוכה כל שבעה אלא אם כן אכל אכילת עראי כביצה או פחות או יתר מעט, ואין ישנין חוץ לסוכה אפילו שינת עראי, ומותר לשתות מים ולאכול פירות חוץ לסוכה, ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים הרי זה משובת. עכ"ל. ונראה שלרמב"ם רק פירות ומים פטורים מן הסוכה, אבל שאר מני תבשילים (וכל מיני תרגימא) חייבים בסוכה, אלא אם אוכל אכילת עראי, והינו קצת פחות או קצת יותר מכביצה. וכך הסביר הגינת ורדים (אר"ח כלל ד סי' ו) את דברי הרמב"ם. ויש לדייק עוד בדבריו, שכתב בהלכה הבאה כך: רצה לאכול סעודה סועד בסוכה, רצה אינו אוכל כל שבעה אלא פירות או קליות חוץ לסוכה אוכל כדין אכילת מצה בפסח. ע"כ. והוסיף קליות, ומזה משמע שמה שהרמב"ם כתב בהלכה הקודמת שפירות פטורים מסוכה כתב זאת כדוגמא ולא כדבר יחיד ומוחלט¹³. ואולם הגאון מרן הרב עובדיה יוסף כתב בקובץ ויען שמואל (חלק י סי' ט, ובשו"ת יחיה דעת ח"א סי' סה) אחרת בדעת הרמב"ם, הסביר שהרמב"ם כתב "אסור לאכול סעודה חוץ לסוכה" וסתם סעודה בפת. והרמב"ם כתב פירות ולא כלל את שאר הדברים, מפני שדרכו של הרמב"ם להביא את הדוגמות של הגמרא. ולכן לדעתו הרמב"ם מתיר לאכול חוץ לסוכה שאר דברים [כגון בשר ודגים] חוץ ממיני תרגימא. ויש להעיר על דבריו. ראשית, יש להעיר ממה שכתב הוא עצמו ביחיה דעת (ח"א סי' פט) והוכיח שבדעת הרמב"ם סעודה היא לאו דוקא בפת. ועוד, הרי מיני תרגימא מופיעים בגמרא כחייבים בסוכה ובכל זאת הרמב"ם לא כתבם, ולכן נראה שיש לפטור מסוכה רק את מה שכתב הרמב"ם ולא להוסיף עוד, מפני שהיה לו להביא בדבריו את הדין של מיני תרגימא, ומשתיקתו נראה שהוא סובר שכל דבר שאינו כענין פירות הוא מיני תרגימא ולכן חייב בסוכה.

ראשונים הסוברים שמיני תרגימא היינו תבשיל מחמשת מיני דגן

אולם ראיתי לתוספות ישנים שהסבירו שתרגימא הינו דווקא תבשיל שעשוי מחמשת מיני דגן, וסמכו דבריהם על התוספתא, וזה לשונם: העיקר שאין קורא מיני תרגימא אלא מעשה קדירה ויש בו מחמשת מינים כדאמר בתוספתא (דברכות

13. נפקא מינא לעניין ממתקים וכל מני דברים שבאים לטעימה בלבד, ונראה שיש להבין את הגדר לזה ממה שכתב בפירוש המשניות, וז"ל: ואכילת עראי, הוא שיאכל כמות מועטת ולא יתכון בו שיהא סעודה ואינו אוכלו אלא להשקיט רעבונו עד שישלים אכילתו אחר כך. ע"כ.

פ"ד) הביאו לפניו מיני תרגימא מברך עליו בורא מיני מזונות והיינו לפי שיש בו מה' מינים כדקאמר בכיצד מברכין. ע"כ. וכן ראיתי לסמ"ג (עשין סי ל) ולרא"ש¹⁴ (פסקי הרא"ש סוכה פרק ב סי' יג) שכתבו כדברי התוספות ישנים. אולם המעיין יחזה שבתוספתא שלפנינו לא מופיע לשון זו, אלא: 'הביאו לפניו מיני תרגומה מברך עליהן בורא מיני כסנין'¹⁵. ויתכן שאינם מיני דגן כלל. רבינו חננאל (ערובין כט ע"ב) גרס כגירסא הנמצאת לפנינו, וכן גרסו כך רב האיי גאון והאשכול (ספר האשכול (אלבק) הל' פסח דף קנח ע"ב). וכן גרס רבי יהודה ב"ר קלונימוס ב"ר מאיר משפירא בערכי תנאים ואמוראים (רב יהודה בר חביבא). וכן נראה להסביר שיתר הראשונים שלא הביאו הוכחה מהתוספתא גרסו "בורא מיני כסנין". ועל פי זה נראה ברור שגירסא זו יציבה ומוסמכת יותר. ועוד, גם אם הגירסא הנכונה בתוספתא היא "בורא מיני מזונות" נראה שאין להשליך מברכות לעניין סוכה. שהרי כמו שכתבתי בהתחלה המושג מיני תרגימא הוא רחב, ובכל סוגיא יש להסביר את פירוש המושג לגופו של עניין¹⁶. ומכל הנ"ל נראה שדברי התוספתא הסמ"ג והרא"ש קשים ולא מוכרחים.

ויש לדון בדברי השולחן ערוך (סי תרלט סע' ב) שכתב רק על תבשיל מחמשת המינים ולא התייחס לבשר וגבינה. וזה לשונו: אוכלים ושותים וישנים בסוכה כל שבעה, בין ביום בין בלילה, ואין ישנים חוץ לסוכה אפילו שינת עראי, אבל מותר לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה. וכמה אכילת עראי, כביצה מפת. ומותר לשתות מים ויין ולאכול פירות (ואפילו קבע עליהו) (דעת עצמו - כלומר, זה חידוש של הרמ"א ולא

14. ראה ברא"ש שיש סתירה בדבריו, שבתוספותיו למסכת סוכה (כז ע"א) כתב שמיני תרגימא היינו בשר ודגים. אולם יש לתפוס כעיקר את הדברים שהביא בפסקיו. וז"ל בפסקיו (סוכה פרק ב סי' יג): ובתוספתא פ' כיצד מברכין תניא הביאו לפניו מיני תרגימא מברך עליהן בורא מיני מזונות ומשמע דמיני תרגימא היינו מאכל שעשוי מחמשת המינים ואפשר שהוא חשוב יותר מבשר וגבינה ואין ראייה ממיני תרגימא להצריך סוכה לבשר ולגבינה וגם אין דרך לקבוע סעודה עליהן ולא חשיב מאכילת עראי דפת. ע"כ.

15. ז"ל ספר האשכול (אלבק) הל' פסח דף קנח ע"ב): מטבל במיני תרגימא, פי' רבינו האיי גאון ז"ל: תרגימא כסנין של מיני מתיקה. ע"כ.

16. ראייה לדבר מסוגיתנו, הגמרא ביומא (עט ע"ב) אומרת שאפשר להסביר שכוונת הגמרא בסוכה כשאמרה "מיני תרגימא" היא לפירות. וכן המעיין יראה שלעניין פסח הראשונים נותנים הסבר אחר למושג מיני תרגימא. והבאתי כמה דוגמאות: שכל טוב (בובר) שמות פרשת בא פרק יב): אבל מטבל הוא במיני תרגימא, דהיינו פירות ובשר בלא לחם. וכן ברי"ף (פסחים כג ע"א) במיני תרגימא כגון פירות וקטניות. וכן ברי"ף גיאת (הל' פסחים עמ' שיג): אמר ר' יצחק אבל מטבל הוא במיני תרגימא. פי' כיסנין ומיני פירות.

הובא בפוסקים)) חוץ לסוכה. ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים, הרי זה משובת. ותבשיל העשוי מחמשת מינים, אם קובע עליו חשיב קבע וצריך סוכה. ע"כ. ויש לומר שמזה שהביא את דין זה מהרא"ש נראה שפסק אותו לגמרי. וכך הבין מרן הרב עובדיה בדברי שולחן ערוך (יחיה דעת ח"א סי' סה, קובץ ויען שמואל ח"י סי' ט). אך יקשה על זה, שהרי בבית יוסף הביא את דברי הרא"ש ודן בעניין בשר וגבינה, ואם כן היה לו להביא את דינם להלכה בפסקיו. ולכן לעניות דעתי נראה שבזה לא רצה להכריע, אלא השאיר פתוח למעיין ולא רצה להכריע. וראה ברא"ש (סוכה פרק ב סי' יג) שכתב עוד סברא לומר שגבינה ובשר אינם נחשבים מיני תרגימא משום שאין דרך לקבוע עליהם סעודה, וכן לקח את סברתו מרן הרב עובדיה (שם), וכיום גם לפי סברה זו הראה ברור לחייב בשר גבינה ודגים בסוכה משום שכיום יש רגילות לקבוע עליהם סעודה אף בלא לחם.

דעת האחרונים

מרן הרב עובדיה פסק כהבנתו בשולחן ערוך, שמיני תרגימא הם חמשת מיני דגן בלבד. ולא הביא את דברי רוב הראשונים שהבאתי לעיל על אף ששום רז לא אניס לה, וצריך עיון. והגינת ורדים (אר"ח כלל ד סי' ו) פסק שמיני תרגימא הם גם בשר גבינה ודגים, וכתב שלא יברך על הסוכה אלא על חמשת מיני דגן לחוש לדברי הטור.

ולעניין הלכה נראה שרוב הראשונים נקטו שמיני תרגימא הם בשר דגים גבינה וחמשת המינים וכל כיוצא בהם, (וכן עינינו רואות שדרך לקבוע עליהם סעודה), לכן כל דבר שדרך להביאו כחלק מסעודה יהיה חייב בסוכה מכביצה (ראה להלן לעניין מה שכתבתי שמכביצה צריך סוכה).

ולעניין ממתקים שאינם עשויים מחמשת מיני דגן נראה לפטור אותם מסוכה משום שאינם נאכלים כחלק מסעודה אלא כנישנוש (השקטת הרעבון או טעימה בעלמה ולא במטרה לשבוע מהם), ועוד שאינם חשובים ואינם משביעים. **אולם לעניין עוגות, עוגיות, ביגלה וקרקרים** ודומיהם נראה לאסור משום של גם אם נאמר שאין דרך לאוכלם כחלק מסעודה או כתחליף לסעודה יהיו אסורים משום שהם שעליהם אי אפשר לומר שאכילתם לא שמה אכילה משום שברור הדבר שאכילתם חשובה שהרי היא משביעה (כדעת הראשונים שהבאתי לעיל תחת הכותרת "טעם חיוב אכילה בסוכה..". בעמוד ***). **ויש לשים לב שבזה בכל ספק יש לנקוט לחומרא משום שזה ספק דאורייתא.**

אכילת קבע לתבשילים ותיבולים ושאר דברים

הרא"ש כתב כך (סוכה פרק ב ס' יג): נראה דמוכח התם (יומא עט ע"א-ב) דאפילו אי פירי בעי סוכה היינו כשקובע עצמו לאכילת פירות ואשמועינן דקבע דידהו הוי כאכילת עראי דפת אבל באכילת עראי דפירי ליכא מאן דאסר. ע"כ. והסביר **המגן אברהם** (סי' תרלט ס"ק ו) שכוונת הרא"ש שבפירות קביעות סעודה אינה כמו דין אכילת עראי של פת, שפת מכביצה נחשב לקביעות סעודה, אולם לעניין פירות אכילת עראי נקבעת לפי כוונתו של האדם. ונראה שכך הבין הטור בקיצור פסקי הרא"ש (פרק ב ס' יג)¹⁷ וכך נראה מלשונו בטור (סי' תרלט)¹⁸. ואמר **המגן אברהם** שלדבריו יש נפקא מינה לעניין מיני תרגימא, מהי קביעות סעודה בהם. ומכל מקום תמה **המגן אברהם**, הרי הגמרא שעליה מדבר הרא"ש נראה שאין הבדל בין פת לפירות בגדר מהי אכילת עראי בהם, שהרי הגמרא שם דנה האם היה בכותבת של רבן גמליאל כביצה או לא לעניין חיוב בסוכה. ולכאורה ברור שהגמרא מתייחסת לפירות, וקל וחומר לשאר דברים (כגון בשר, גבינה ודברים העשויים מחמשת מיני דגן) בדין קביעות סעודה עם המדד של כביצה, שיותר מכביצה הוי קביעות סעודה וחייב בסוכה, ופחות נחשב לסעודת עראי ופטור.

נסיון ישוב חידוש הרא"ש עם דברי הגמרא

אחר עיון בגמרא הנ"ל (יומא עט ע"א/ב) שממנה למד הרא"ש את חידושו ואחר עיון בדברי האחרונים שהתייחסו ליישוב דברי הרא"ש נראה שאין ישוב שמניח את הדעת, שמסביר כיצד הבין הרא"ש כך מהגמרא. **ערוגת הבשם** (א"ח סי' קצ"א) כתב כך: עד כאן לא כתב הרא"ש דאפילו למאן דאמר פירי בעי סוכה יש חילוק בין פת לפירות, דבפת תלוי השיעורא, ופירות אפילו בשיעור כביצה לא בעי סוכה אלא באכל דרך קביעות, היינו דוקא אליבא דהילכתא דלא בעי ברכת המזון אלא לפת. אבל אליבא דרבן גמליאל דסבירא ליה בשלהי 'כיצד מברכין' דאוכל פירות משבעת המינים, מברך אחריו ברכת המזון, אם כן אין שום חילוק בין פת לפירות משבעת המינים, ואם כן שפיר פריך הגמרא למאי דסלקא דעתך לפירות בעי סוכה

17. וזה מובן מזה שגבי פת כתב אכילת עראי 'דהיינו פת כביצה', וגבי מאכל העשוי מחמשת המינים כתב 'אם קובע סעודתו עליו'. וז"ל: אוכלין עראי דהיינו פת כביצה חוץ לסוכה. טפי לא. ופרי ובשר וגבינה ושתיית יין לא בעי סוכה. אבל מאכל עשוי מה' מינים צריך סוכה אם קובע סעודתו עליהן. אין לעשות סעודה שלישית של שבת במיני תרגימא. עכ"ל.

18. ז"ל: הרא"ש ז"ל כתב דאפי' את"ל דפירי וגבינה בעי סוכה היינו דוקא מי שקובע עליהן אבל מי שאוכלן דרך עראי ודאי אין צריכין סוכה. ע"כ.

אם כן לרבן גמליאל הוי ליה כמו פת ממש, וכי היכא דבפת כל שהוא יותר מכביצה אפילו לא קבע עליו בעי סוכה הוא הדין פירות משבעת המינים, ואם כן למאי דסלקא דעתך שתי כותבת הוא יתר מכביצה שפיר פריך הגמרא מרבן גמליאל, ומיושב קושיית המגן אברהם, ונפקא מינה לדידן לעניין פת הבאה בכיסנין דלשיטת הרא"ש בעיין דוקא באוכלי דרך קביעות, ובאכילת עראי לא בעינן סוכה. ע"כ. **אולם** נראה קשה להסביר כך את הגמרא משום שבפשט הגמרא לא מוזכר כלל הדין של רבן גמליאל בעניין ברכת המזון, **וכן** הסבר זה בדעת הרא"ש יוצר חידוש בדבריו שלא נזכר, שהרי הרא"ש דיבר על קביעות סעודה בלי קשר לברכת המזון.

רבי ומורי הרב רועי סיטון הסביר שנראה לתרץ שהרא"ש למד את הגמרא כך: בתחילה הגמרא כתבה שלעניין חיוב אכילת פירות בסוכה מתחייבים מכביצה, ולכאורה הגמרא כתבה את זה מנקודת הנחה שכל מאכל חייב בסוכה, והשיעור לכל מאכל שממנו מתחייבים בסוכה הוא כביצה. ובא רבא ודחה את כל ההבנה הזו ואמר שפירות פטורים מסוכה לגמרי משום שאין דרך לקבוע על פירות סעודה, והבין הרא"ש שכוונת רבא לומר שכל ההבנה של הגמרא עד עכשיו היתה לא נכונה, אלא לכל מאכל יש שיעור משלו לעניין חיוב בסוכה. ולהבנתו עדיין צריך למצוא את המקור לשיעור האכילה שממנה מתחייבים בסוכה. **לעניין** פת נראה שהבין הרא"ש מהגמרא בסוכה שמתחייבים בסוכה מכביצה. **ולעניין** שאר המאכלים למד מהגמרא כאן בהמשך את השיעור שממנו מתחייבים בסוכה שכתבה כך: "אמר רבי: כשהיינו לומדים תורה אצל רבי אלעזר בן שמוע הביאו לפנינו תאנים וענבים, ואכלנום אכילת עראי חוץ לסוכה. אכילת עראי - אין, אכילת קבע - לא". ונראה מהלשון שמדובר שאכילת עראי היא כל שלא קבע סעודתו, שהרי רבי אמר "ואכלנום אכילת עראי". הרב אמר שהסבר זה אפשרי הגמרא אך אינו מוכרח. וראיתי שגם השו"ת **פני אריה** (סי' עח עמוד קפב) כתב שהרא"ש למד מדברי רבי את העניין של קביעות. **אולם** נראה שהסבר זה דחוק מפני שלדברי הרא"ש עולה גדר חדש שלא הוזכר בגמרא בפירוש, ויותר מזה, נראה מהגמרא אחרת (מהגמרא בסוכה), שהרי הגמרא לא דברה על לחם כשדיברה על אכילת עראי¹⁹.

והמעין יראה שאין חבר לרא"ש שאמר את סברתו, שהרי כל הראשונים שהבאתי לעיל (בעמוד *** תחת הכותרת "דין תבשילים, תיבולים ממתקים ושאר דברים -מיני

19. ואף שרש"י הסביר שהמעשה אם רבי צדוק (סוכה כו ע"ב) היה אם פת, נראה שאין לומר שרב יוסף ואב"י אמרו (סוכה כז ע"א) את דבריהם דווקא על פת, אלא על כל דבר שחייב בסוכה.

תרגימא²⁰) לא חילקו בין מיני תרגימא לפת. וכן יש ראשונים שאומרים בפירוש שלא כך, **הריא"ז** (סוכה פרק ב הל' ח) כתב כך: אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה, ואפילו אכל פת כביצה הרי זו אכילת עראי, כמבואר בקונטרס הראייתו. אכילת קבע שהיא יותר מכביצה אינו אוכל אלא בסוכה, בד"א בפת או במיני תרוגימא שהן מיני קטנייות ומיני פרפריות. **ע"כ**. וכן נראה בדברי הרמב"ם (הל' סוכה פ"ו ה"ו) שכתב בלשון כללית ולא דיבר רק על פת: אסור לאכול סעודה חוץ לסוכה כל שבעה אלא אם כן אכל אכילת עראי כביצה או פחות או יתר מעט. **ע"כ**.

ונראה שהשולחן **ערוך** (סי' תרלט סע' ב) לקח את דברי הרא"ש והטור להלכה, וכשאוכל תבשיל מחמשת מיני דגן פטור מסוכה אלא אם קבע עליהם סעודה, וזה לשונו: ותבשיל העשוי מחמשת מינים, אם קובע עליו חשיב קבע וצריך סוכה. **ע"כ**.

וראה **לגינת ורדים** (או"ח כלל ד סי' ו) שחשש לדבר הרא"ש ולכן פסק שאין לברך 'לשב בסוכה' על תבשיל מחמשת מיני דגן אלא אם קבע עליו סעודה. וכן פסק להלכה **מזן הרב עובדיה** (קובץ יען שמואל ח"י סי' ט). ונימק שזה ספק בדאורייתא, ולעניין ברכה כתב ספק ברכות להקל, ולכן רק אם קובע עליו סעודה יתחייב בברכה.

ולעניין הלכה לכאורה נראה שאין לפסוק את חידוש הרא"ש להלכה משום שלא מצאתי בסיס יציב לדבריו, וכן נראה שאין שום ראשון שאומר כחידושו. **ולכן** אכילת עראי לכל המאכלים החייבים בסוכה היא עד כביצה בלבד.

דין ירקות בסוכה

אולם יש לדון **לעניין ירקות**, האם הם הכללים ב'פירות' או שהם נכללים ב'מיני תרגימא'. מסברא נראה לחלק בין ירקות חיים לירקות מבושלים, ירקות חיים אין דרך לאוכלם כסעודה, וכן אינן משביעים כי אם לזמן מועט. אולם ירקות מבושלים, כגון מרק, תפוחי אדמה בתנור ודאי דרך לאוכלם כסעודה, ובאמת הם משביעים. וכן כתב **בתשובות והנהגות** (כרך א סי' שעח)²⁰, וכן **בעיטורי תורה** (ח"ב

20. ז"ל: אבל בתפוחי אדמה ודגים וכדומה שקובעים עליהם היום ח"ו להקל שאפילו לדעות המקילין, הנה מאחר שהיום נהגו לאוכלם בקביעות אין להקל כלל. ונראה שבפירות אפילו אכילה הרבה לא חשיב בזה סעודת קבע, שאינם באים להשביע אלא להתענג, אבל תפוחי אדמה עיקרם להשביע ורגילים לקבוע עליהם סעודה, אזי אם אכל עמהם סעודה בקביעות אף בלי לחם אלים מפירות, ואפילו לפוטרים פירות גם בקביעות, כה"ג ראוי לחייב בסוכה וכמ"ש. **ע"כ**.

עמוד 75) כתב שיש לדון תפוחי אדמה כחייבים בסוכה וסברתו היא שזה דבר שדרך לקבוע עליו סעודה, וכן כתב **תורת המועדים** (קנייבסקי ח"ב סי' תרלט סע' יב בהערה באות ט). אולם כתב שהרב חיים קנייבסקי אמר לו שדברי התשובות והנהגות אינם נכונים ואפשר לאכול אף תפוחי אדמה [אפויים] חוץ לסוכה²¹, ונראה שאין לקחת אותו כראיה משום שהוא סובר שמיני תרגימא הם חמשת מיני דגן. וכתבו בירחון **אור תורה** (שנת תשמ עמוד נה, הלכות סוכה הל' ח) כך: פירות וירקות ומשקאות אינם צריכים סוכה.

רבי אברהם מן ההר סובר שירקות חייבים בסוכה

אולם **רבי אברהם מן ההר** דייק ברמב"ם כך: פסק (הרמב"ם) שמותר לאכול פירות חוץ לסוכה. ובהלכות חמץ ומצה גבי אבל מתבל הוא במיני תרגימה כתב סוף פרק ו, אבל אוכל הוא מעט פירות או ירקות ולא ימלא כריסו מהם. הרי כלל ירקות במיני תרגימה. וכאן לא זכר אלא פירות נראה דעתו בודאי דפירות הוא דפטירי מסוכה, הא שאר מיני תרגימה כגון ירקות ולפתן אחר חייבין בסוכה אם יצאו מתורת אכילת ארעי. ע"כ. ולעניות דעתי אין זה מוכרח, וכמו שכתבתי לעיל בסמוך הסברא אינה מראה כן, וכן בברכה על הירקות הלשון "בורא פרי האדמה". **ויש ליישב הערתו**, שדרכו של הרמב"ם לכתוב את הדוגמאות שהגמרא נותנת ולא להוסיף עליהם, והמעייין יראה שהדין של פסח הגמרא כתבה ירקות, אך כאן לא כתבה אלא פירות ולכן כתב כאן הרמב"ם רק פירות. **ולעניין הלכה** נראה שירקות חיים פטורים מסוכה ונחשבים כפירות משום שאין דרך לאוכלם כסעודה, אולם ירקות מבושלים כגון תפוחי אדמה בתנור, אורז וכדומה נראה שיהיו חייבים בסוכה משום שדרך לקבוע עליהם סעודה.

שתיה חוץ לסוכה

המשנה כתבה (כה ע"א): אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה. ע"כ. ונראה שכמו שיש קבע לאכילה כך יש קבע לשתיה²².

21. ז"ל: ועיין עוד בתשובות והנהגות שמצדד לומר שהוא הדין בזמנינו שקובעים סעודה על בשר ותפוחי אדמה חייבים לאכול בסוכה אומנם מרן הגאון רבי חיים קנייבסקי אמר לי שאין זה נכון לדינא. ע"כ. ולא הבנתי האם הגר"ק חולק במציאות או סובר שאין זה מיני תרגימא.
22. וכן בברייתא כתוב (סוכה כח ע"ב): תנו רבנן: תשבו כעין תדורו. מכאן אמרו: כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע וביתו עראי. כיצד? היו לו כלים נאים - מעלן לסוכה... אוכל ושותה ומטייל בסוכה, ומשנן בסוכה. ע"כ. אולם נראה שמהברייתא אין להוכיח, משום שנראה

ראשונים הסוברים ששתיה לבד נחשבת שתית עראי

האור זרוע (ח"ב הל' סוכה סי' שא) כתב שאין לו לברר האם שתית יין לבד או עם פירות נחשב לשתית קבע או לא. אולם יוצא מדבריו שאם שותה תוך כדי סעודה שתיה זו ודאי נחשבת לשתית קבע (נפקא מינה לעניין אדם שיצא מהסוכה ורוצה לשתות מים או יין חוץ לסוכה). והנה **המאירי** (בית הבחירה סוכה כו ע"א) כתב שנראה שכל שתיה שהיא בלא שום אכילה הרי היא שתית עראי, אלא אם שותה אותה עם מאכל כל שהוא ואף אם אותו מאכל פטור מסוכה כגון פירות נחשב לקבע מחמת היין. ומשמע לפי דבריו שרק ליין ודומיו יש דין קבע, אולם למים ודומיהן אין דין קביעות. ונראה ישר עם סברת התלמוד.

ראשונים הסוברים שאין לשתיה קבע

וישנה סיעה גדולה של ראשונים שסוברת שאין קבע לשתיה כלל. **הר"ן** (על הר"ף סוכה יא עמוד א) הסביר שכוונת המשנה (שהבאתי לעיל בסמוך) לומר שאכילת עראי עדיין נחשבת לעראי אף אם שותה איתה, ואין כוונת המשנה לומר שיש שתיה קבע. ומדייק **מרש"י** (סוכה כו ע"א) שכתב: כדטעים בר בי רב... שטועם מלא פיו ושותה. ע"כ. ואמר שמוכח כהסברו משום שהגמרא לא דנה בגדר השתיה. וראה לספר **היראים** (סימן תכא [דפוס ישן - קכג]) שכתב: ועראי דקתני לאו אשתיה קאי דכל שתיה עראי הוא. וכן כתב **שבלי הלקט** (סדר חג הסוכות סימן שמד), והאגור (הלכות סוכה סימן תתקעח. האגור הביא לשון דומה ללשון שיבולי הלקט ולכן הנראה לי שהביא לשונו, וראיתי עוד דברים שהביא האגור את לשון שיבולי הלקט). וכן כתב **הרא"ש** (סוכה פרק ב סי' יג) וכן **פסק הטור** (סי' תרלט, בפסקי הרא"ש פרק ב סי' יג) וכן כתב **רבינו פריץ** (בהגהותיו על הסמ"ק מצוה צג אות סא). וכן העיד **התשב"ץ קטן** על מהר"ם ששתה יין חוץ לסוכה משום ששתיה עראי לגמרי. וכן כתב **המרדכי** (סוכה רמז תשמא). ומכל מקום אפשר שיודו לדעת המאירי, שכאשר שותה עם אכילה, והשתיה היא יין ודומיו בדווקא, יודו שנחשב לקבע. וראה **לחם יהודה** (הל' שופר סוכה ולולב פרק ו) שדייק כך בר"ן, ופסק זאת להלכה. ובאחרונים **מרן השולחן ערוך** (סי' תרלט סע' ב) לא התייחס כלל לדין יין. ומה שתראה שכותבים האחרונים שהשולחן ערוך כתב לפטור יין מסוכה זה טעות סופר, ובדפוסים המדויקים משייכים זאת לרמ"א. ובבית **יוסף** נראה אמר את דבריו אליבא דאמת ולא רק לשיטת הטור, אולם אין הכריח מוחלט לומר כך. ולכן נראה שסובר שיין פטור מסוכה משום שפסק שפירות

שכוונתה לומר שהאדם צריך לכוון את כל מעשיו שיעשו בסוכה ואף את הדברים שאין חובה לעשותם בסוכה.

פטורים מסוכה²³. והרמ"א (דרכי משה הקצר סי' תרלט אות ד), ומרן הרב עובדיה (שו"ת יחוה דעת ח"א סי' סה, חזון עובדיה סוכות 'דיני הישיבה בסוכה' הל' יד, עמוד קלח) פסק שאין קבע כלל ליין. וכף החיים (סי' תרלט אות לו).

ראשונים שמהם משמע שיש קבע לשתיה

וראה לספר אוהל מועד (שער סוכה ולולב דרך א) שממנו משמע שיש קביעות לשתיה, וזה לשונו: ושותין שתיית עראי חוץ לסוכה ומותר לשתות מים ואפילו הרבה חוץ לסוכה. ע"כ. וכן משמע בדברי רבינו ירוחם (תולדות אדם וחווה נתיב ח חלק ב דף נז טור ג). ושניהם לא נתנו גדר מסויים לזה לשתית קבע, ואפשר לומר שאין בכוונתם לומר שמשקה מסוים חייב בסוכה ומשקה אחר פטור מסוכה, אלא כוונתם לצורת השתיה. ואם כן אפשר להעמיד שסוברים ששתית קבע היא השתית קבע שדבר עליה המאירי, והיא ששתה יין ודומיו יחד עם כל אכילה.

ראשונים הסוברים שיש קבע לשתיה

אך במחזור ויטרי (סי' שנט) ובסידור רש"י (סי' רסג) החמירו יותר הביאו גדר אחר לשתית קבע של יין, וזה לשונם: שתיית עראי נמי כששותה שתים או שלשה פעמים, אבל אם קובע סעודתו על היין, כגון בני אדם ששותין בחנויות כל היום אסור. ע"כ. אולם ממש בסמוך כתבו: ומותר נמי לשתות. דשתייה שלנו אינה אלא עראי. ע"כ. (שניהם הביאו את אותה הלשון בדיוק. ובאמת ישנם הקבלות רבות בניהם משום ששניהם תלמידי רש"י זצ"ל). ומזה משמע שכל שתיה שלנו היא עראי, ולא ברור מהי השתיה שלנו. ונראה שיש למזג את שני הדברים, וכל שתיה שהיא בהגדרה שתיה קצרה, ולא ישיבה לשתות, ובנוסף שהשתיה הזו לא תהיה כמות מרובה של יין, תחשב שתיית עראי. וכך פסק לחם רב (סימן תרלט סע' ד), וזה לשונו: היינו דווקא כששותה שתיית לצמאו אבל אם קבע לשתותו הרבה ודאי הוי קביעות וצריך סוכה. וכך פסק העטרת זקנים (סי' תרלט אות ג), וכן הבית חדש (תרלט אות ד ד"ה זמ"ש ושתיית), וכן הלבוש (סי' תרלט סע' ב), וכן המגן אברהם (סי' תרלט ס"ק ה).

הריטב"א והרמב"ם מחמירים יותר בשתיה חוץ לסוכה

אולם ראה לריטב"א (סוכה כה ע"א) שהחמיר יותר וכתב שאין שתיית קבע למים, וליין קבע הוא מרביעית. והרמב"ם (סוכה פ"ו ה"ו) כתב כך: ומותר לשתות מים

²³ ז"ל: ומ"ש רבינו ושתיית יין נמי עראי היא וכו'. נראה דהיינו לומר שדינו כפירות ולדברי האומרים שאם קבע סעודתו על הפירות חייב בסוכה הוא הדין בקבע סעודתו על היין. ע"כ.

ולאכול פירות חוץ לסוכה, ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים כ הרי זה משובח. ע"כ. וראה למשנה ברורה (ביאור הלכה סי' תרלט ד"ה ויין) שנטה לשיטתו, אולם לא ברור האם סובר שמרביעית נחשבת לשתיית קבע. ונראה שסובר ששאר משקאות חוץ ממים ודומיהם (כגון מיצים) אסורים חוץ לסוכה. וכך הסיק המשנה ברורה הנ"ל בדעת הרמב"ם. ראה לבית יוסף (סי' תרלט ד"ה ומ"ש רבינו ושתיית) שהסיק בדעת הטור שליין יש דין של פירות לעניין סוכה, וזה לשונו: נראה דהיינו לומר שדינו כפירות ולדברי האומרים שאם קבע סעודתו על הפירות חייב בסוכה הוא הדין בקבע סעודתו על היין. ע"כ. וכן הסכים הרמ"א לדבריו, והסביר כך בדעת הרמב"ם עוד ראשונים (הרא"ש (סוכה פרק ב סי' יג), האגור). אולם נראה שלעניין סוכה שאין לדמות בניהם, שהרי לעניין סוכה הולכים לפי מה דרך לעשותו בבית, שאותו צריך לעשות בסוכה, ויין חשוב מפירות שהרי דרך לשתותו בדרך קבע. וראה שגם הרא"ש (סוכה פרק ב סי' יג) דימה בניהם.

ולעניין הלכה נראה שהדעה הרווחת בראשונים היא שאין קבע לשתיה כלל כשהיא בפני עצמה, ומעטים הראשונים אשר נתנו גדר כמותי לשתית יין בפני עצמה, ולכן נראה ששתית יין וכל משקה לבד הוי עראי, ומכל מקום ראוי שלא לשתות בחבורה חוץ לסוכה, שהרי הנכון הוא שהאדם יעשה את כל מעשיו בסוכה ואף אם אינו מחויב בה כעט. וכאשר שותה עם אכילה אפילו של מאכל הפטור מסוכה כגון פירות יחשב לקבע בתנאי שהמשקה הוא משקה חשוב כגון יין, משקאות אלכוהוליים ולעניות דעתי יש לצרף לזה גם חלב. ושאר מיצים כגון מיץ תפוזים (אף אם הוא טבעי) ודומיו הוי עראי אף אם שותה יחד עם אכילת עראי. וכל ספק בזה הוי ספק דאורייתא ולכן יש לנקוט לחומרא.

טעימת דבר חוץ לסוכה באמצע סעודה

כאשר אדם נמצא באמצע סעודה נראה שאף שתית מים תאסר חוץ לסוכה, וכן כל טעימה מאכל או פרי. כך מובן באור זרוע (ח"ב הל' סוכה סי' שא) ובמאירי (סוכה כו ע"א) שהובאו לעיל בסמוך (בעמוד *** תחת הכותרת: ראשונים הסוברים ששתיה לבד נחשבת שתית עראי), וכן פסקו להלכה באחרונים. כך פסק הלחם יהודה (הל' שופר סוכה ולולב פרק ו), ובשו"ת רבנו יוסף מסלוצק (סי' כב), ושו"ת אור לציון (ח"ד הערות פרק כט, דיני ישיבת סוכה אות ד). ושער הציון (סי' תרלט אות כט). ומרן הרב עובדיה (חזון עובדיה סוכות 'דיני הישיבה בסוכה' הל' טז, עמוד קמה), והוסיף שאם שאפילו אם היה בתוך פיו אוכל ויצא מחוץ לסוכה אסור לו לגמור אכילתו עד שיכנס לסוכה שוב.